לאו היינו מתני' וא"ר יוחנן והוא שנח [א] ע"ג משהו א"ל מתגלגל קאמרת מתגלגל אין סופו לנוח אבל האי כיון דסופו לנוח אע"ג דלא נח כמאן דנח דמי קמ"ל: **מתני'** [א]הזורק בים ארבע אמות פטור [ב]אם [א]היה רקק מים ורשות הרבים מהלכת בו הזורק לתוכו ד' אמות חייב וכמה הוא רקק מים פחות מעשרה טפחים רקק מים ורשות הרבים מהלכת בו הזורק בתוכו ד' אמות חייב: **גמ'** א"ל ההוא מרבנן לרבא בשלמא הילוך הילוך תרי זימני הא קמ"ל הילוך ע"י הדחק שמיה הילוך תשמיש ע"י הדחק לא שמיה תשמיש אלא רקק רקק תרי זימני למה לי חד בימות החמה וחד בימות הגשמים וצריכי דאי תנא חדא ה"א ה"מ בימות החמה דעבידי אינשי דמסגי לאקורי נפשייהו אבל בימות הגשמים לא ואי אשמעינן בימות הגשמים דכיון דמיטנפי לא איכפת להו אבל בימות החמה לא אביי אמר [ג]איצטריך סד"א ה"מ היכא דלא הוי ד' אמות אבל היכא דהוי ד' אמות אקופי מקפי ליה רב אשי אמר איצטריך ס"ד אמינא ה"מ היכא דהוה ד' אבל היכא דלא הואי ארבעה מיפסעי פסעי ליה ואזדא רב אשי לטעמיה דאמר רב אשי האי מאן דזריק ונח אגודא דגמלא מיחייב שהרי רבים בוקעין בו: **מתני'** הזורק מן הים ליבשה ומן היבשה לים ומן הים לספינה ומן הספינה לים ומן הספינה לחבירתה פטור [ד]ספינות קשורות זו בזו מטלטלין מזו לזו אם אינן קשורות אע"פ שמוקפות אין מטלטלין מזו לזו: **גמ'** איתמר ספינה רב הונא אמר מוציאין הימנה זיז כל שהוא וממלא רב חסדא ורבה בר רב הונא אמרי [ה]עושה מקום ארבעה וממלא רב הונא אמר מוציא הימנה זיז כל שהוא וממלא קסבר כרמלית מארעא משחינן ואוירא מקום פטור הוא ובדין הוא דזיז נמי לא ליבעי אלא כי היכי דליהוי ליה היכרא רב חסדא ורבה בר רב הונא אמרי עושה מקום ארבעה וממלא קסברי [ו]כרמלית משפת מיא משחינן [ז]מיא ארעא סמיכתא אי לא עביד מקום ארבעה קא מטלטל מכרמלית לרה"י א"ל רב נחמן לרבה בר אבוה ולרב הונא דאמר מוציא הימנה זיז כל שהוא וממלא וזמנין דליכא עשרה וקא מטלטל מכרמלית לרה"י אמר ליה גמרינן דאין ספינה מהלכת בפחות מעשרה והא מורשא אית לה אמר רב ספרא גשושי אזלי קמה א"ל רב נחמן בר יצחק לרב חייא בר אבין לרב חסדא ולרבה בר רב הונא דאמרי עושה מקום ארבעה וממלא שופכין דידיה היכי שדי להו וכ"ת דשדי להו באותו מקום מאיסי ליה [ו]דשדי להו ארפנא דספינה והא איכא כחו [ג]כחו בכרמלית לא גזרו ומנא תימרא דתניא ספינה אין מטלטלין לא מתוכה לים ולא מן הים לתוכה

ר'

לאו היינו מתניתין. דקתני חוץ לארבע אמות ונתגלגל כו' חייב ואמר רבי יוחנן והוא שנח הא לא נח לא מדלא אוקמא רבי יוחנן כגון שבא לתוך ג': **מתגלגל קאמרת.** דבר שהרוח מגלגלו באויר קאמרת: **כיון דסופו לנוח.** ונזכר עד שלא נח נימא כמונח דמי דהא סופו לנוח וכבר בא לתוך ג': **מתני' וכמה הוא רקק מים.** כמה עומקו דנימא אכתי רה"ר הוא ולא נעשה כרמלית. רקק גרביל"א: **גמ' הילוך הילוך.** דנקט תרי זימני רשות הרבים מהלכת בו חד למימרא דאי אין רגילין להלך בו פטור וכי רגילין להלך בו חייב ואע"ג דהילוך ע"י הדחק הוא וחד לאשמעינן דדוקא הילוך ע"י הדחק שמיה הילוך אבל תשמיש לרבים ע"י הדחק כגון גומא תשעה ברה"ר אע"ג דחזיא לאצנועי ביה כומתא וסודרא לא הוי תשמיש למיהוי ההוא גומא רה"ר כעמוד ט' שהרבים מכתפין עליו דאמרינן בפ"ק (ד) דהוי רה"ר: **אלא רקק תרי זימני למה לי.** לאשמעינן הילוך על ידי הדחק אמרינא: **דלא הוי ד' אמות.** רחב דלא טריחא להו מילתא לעבור בתוכו ונוח לעבור מלהקיף ולילך לראשו שהוא כלה שם: **אבל היכא כו'.** הכל תניא זימנא אחריתי לאיתויי הא: **ה"מ.** דהוי ר"ה: **היכא דהוי רחבו ד' אמות.** דלאו אורחיה למפסעי אלא עברי בגויה: **אגודא דגמלא.** על דף שבגשר המוטל לרוחב הגשר כשאר הדפים ומובדל מחבירו: **חייב.** ואע"ג דאיכא דמיפסעו פסעי ולא מנחי כרעייהו עלה איכא טובא דעברי עליה: **מתני' מן הים ליבשה.** מכרמלית לר"ה: **מן הים לספינה.** מכרמלית לרה"י: **מטלטלין מזו לזו.** ובגמרא (ה) פריך פשיטא: **שמוקפות.** סמוכות זו לזו כמו אין מקיפין שתי חביות (כלה דף לג:): **אין מטלטלין מזו לזו.** דמהפסק כרמלית מיפרשי מהדדי (ו) ואנן מוקמינן לה בגמרא (ז) שהספינות של שני בני אדם ויע"י עירוב מטלטל מזו לזו הלכך כי מיפרשי ומפסקה כרמלית בטל עירוב: **גמ' ספינה.** המפרש בספינה בים: **מוציא זיז כל שהוא.** מדופני הספינה על המים להיכר בעלמא כדמפרש ואזיל: **וממלא.** מן הים ומכניס לספינה: **מקום ארבעה.** חלל ד' מוקף מחילות קטנות ומחילה תלויה מתרת במים: **כרמלית מארעא משחינן.** י' של אויר שנתנו חכמים לאיסור כרמלית כדאמרינן בפ"ק (דף ז.) ותופסת עד י' מקרקעית הים משחינן להו ואוירא שהוא למעלה מי' ואפילו הן מים הוי מקום פטור הלכך בהיתירא קא שקיל לכתחלה: **דליהוי ליה היכירא.** לכרמלית גמורה: **ארעא סמיכתא היא.** וכל המים כרמלית הן: **סמיכתא.** ענה: **וזמנין דליכא.** במים עמוקה עשרה ואי נמי מארעא משחינן כולה כרמלית היא: **גמירי אין ספינה מהלכת כו'.** דכל היכא דתניא ספינה ולא תני עריבה גדולה היא: **והא מורשא אית לה** גרסי'. ראש הספינה הולך ומגביה מן המים ואפילו (א) היו המים פחותין מי' אין גוששת שם ואם ממלא כנגד אותו מקום מטלטל מכרמלית לרה"י: **גשושי אולי קמה.** בני אדם ממשמשים בכלונסות את עומק המים ואין מניחין לילך הספינה אלא במקום עמוק שמא תמהר לילך ותשכון לארץ במקום מושבה: **עושה לה מקום ד'.** אלמא כל המים כרמלית הן: **שופכין דידיה.** מים רעים כגון רחילת כוסות וקערות: **מאיסי ליה.** המים שימלא שוב דרך אותו מקום: **דשדי להו.** בכ"מ שירצה על דופני הספינה והן יורדין לים: **והא איכא כחו.** נהי דלא זריק להדיא לים מיהו מכחו הן באין לים:

עמוקה

עושה מקום ארבעה וממלא. פירש בקונטרס עושה מחילות קטנות ואין נראה לר"ת ולר"י דהא תנן בפרק כילד משתתפים (עירובין דף פז:) גזוזטרא שהיא למעלה מן המים אין ממלאין ממנה מים בשבת אא"כ עשו לה מחילה גבוה י' כו' אלא עושה מקום (ב) היינו שיהיה הזיז רחב ארבע טפחים כדי שלא יהיו המחילות עשויות לפחות מארבע ולמאן דשרי הכא בזיז כל שהוא לא תקשי דמוקי התם כשאין המים עמוקים י' אי נמי התם גזרינן שמא יעלה הים שירטון כדגזרינן בפרק קמא דעירובין (דף ח.) אבל ספינה לעולם אין מהלכת בפחות מי' ולא שייך למגזר: **גמירי דאין ספינה מהלכת למטה מי'.** והא דקאמר בפרק מי שהוציאוהו (עירובין דף מג.) במהלכת ברקק התם מיירי בספינה קטנה אבל הכא בספינות גדולות שטוענין אותן ביותר ונשקעות הרבה במים ואין מהלכות בפחות מי' (ג) ומיהו צ"ל דאף הכלי שדולה בו ונשקע במים הוי למעלה מי' דאי לאו הכי היאך ממלא: **ודילמא מורשא אית לה.** פירש ר"ח דילמא יש מורשא לקרקע שסמוך לספינה שהקרקע גבוה שם ואם יוציא דלי שם יהיה למטה מעשרה במקום מילואו כיון שהקרקע גבוה שם אבל רש"י דמפרש מורשא דספינה לא יתכן לשון ודילמא דגרסינן בכל הספרים וגרסינן והא מורשא אית לה: **כחו בכרמלית** לא גזרו רבנן. והכי נמי משני בפרק תולין (לקמן דף קמא.) גבי האי מאן דסחי במיא כו'. וק' לר"י דבפרק כילד משתתפין (עירובין דף פח.) אמרי' גבי גזוזטרא שהיא למעלה מן המים לא שנו אלא למלאות אבל לשפוך אסור משום שהמים נדחין מכחו חוץ לארבע אמות אלמא כחו בכרמלית אסור ויש לומר דגזוזטרא פעמים שהיא סמוכה למקום שרה"ר מהלכת וגזרו כחו בכרמלית משום כחו ברשות הרבים אבל בספינה לעולם הוי כחו בכרמלית לא גזרו:

רבי

עין משפט
נר מצוה

כח א מיי' פי"ד מהל' שבת הל' ד ריא סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' שמה סעיף יד:

כט ב ג מיי' שם הל' כד:

ל ד מיי' פ"ג מהלכות עירובין הלכה כה:

לא ה ו מיי' פי"ד מהל' שבת הלכה ה ופט"ו הלכה כ סמג שם טוש"ע א"ח סי' שמה סעיף יח וסי' שנה סעיף א:

ז [מיי' פט"ו שם הלכה יט סמג שם טוש"ע א"ח ריש סי' שנה]:

◆

מוסף רש"י

הזורק בים ארבע אמות פטור. דכרמלית היא (שבועות ה.). **רקק מים.** גרביל"א ומים לפין עליו (עירובין ח.). **ורשות הרבים מהלכת בו.** שעוברין בתוכו רקק כרגליהם (שם). **חייב.** דרה"ר הוא (עירובין ח:). **פחות מי' טפחים.** שאין המים עמוקים עשרה (לעיל ח.). **הזורק בתוכו ד' אמות חייב.** שהוא כרה"ר גמורה (שם).

◆

רבינו חננאל

המתלקט י' מתוך ה' אבל הר המתלקט [עשרה] מתוך ד' אמות, אומרו והולך לו. **זרק לתוך ד' אמות ונתגלגל חוץ לד' אמות פטור.** מ"ט שלא היתה מחשבתו הרן לד' אמות. זרק חוץ לד' אמות וחזר לתוך ד' אמות חייב, והוא שנח בחוץ לד' אמות ע"ג משהו ואחר שנח התם חזר. [תניא נמי הכי זרק חוץ לד' אמות אחזתו הרוח במשהוא אע"פ שחזרה והכניסתו חייב]. זה כבר פירשנוהו למעלה בפלוגתא דרבי עקיבא ורבנן, דתנן הזורק מרה"י לרה"י ורה"ר באמצע ר' עקיבא מחייב וחכמים פוטרין, דרבנן סברי אע"פ שזורק בתוך ג' דרה"ר שהן כלבוד צריך הנחה ע"ג משהו, אבל קלוטה לאו כמי שהונחה דמיא, והתם בזורק מרה"י לרה"י ורה"ר באמצע ואע"ג דלא עבר ד' אמות ברה"ר אם נח ברה"ר ע"ג משהו, וכן בזורק ברה"ר והעביר בזריקתו מתחילת ד' לסוף ד' אם נח ע"ג משהו חייב ואם לאו פטור. אבל המעביר מתחילת ד' לסוף ד', אם כשיעור בבת אחת העביר, אם נחה ע"ג משהו חייב ואם לאו פטור, דאמרינן לענין המוציא מחנות דרך סטיו משום דר' יוחנן מידי דהוה המעביר חפץ ברה"ר, לאו אע"ג דכמה דנקיט ליה ואזיל פטור כי מנח ליה חייב, ואע"ג דהמעביר מחנות לפלטיא דרך סטיו לאו כי האי גוונא סלקא, מיהו לענין מעביר שצריך הנחה הכין הוא. והא דאמר רבא [הוציא] חצי גרוגרת והניחה וחזר והוציא חצי גרוגרת והעבירה דרך עליה חייב, כלומר נצטרפה זו עם זו ונעשו כגרוגרת, ואקשינן והא לא נח. ושנינן כגון דהעבירה למטה מג' דהוא כלבוד, איני והאמר רבא תוך ג' לרבנן צריך הנחה ע"ג משהו. ופרקינן כי קאמר רבא בזורק, הכא במעביר, ולענין דבר שאינודו בידו ונתגלגל מרה"י מידו ויצא להר"ר צריך הנחה ברה"ר ע"ג משהו, דתנן בענין הקורא בספר על האסקופה ונתגלגל מידו, ר' יהודה אומר אפילו אינו מסולק מן הקרקע אלא כמלוא חוט גוללו אצלו. ואמרינן עלה אלא הא דאמר רבא תוך ג' לרבנן צריך הנחה ע"ג משהו, לימא כתנאי א"ל לשמעתיה. אלא כולה ר' יהודה היא והכי קתני הגיע לי' טפחים הופכו על הכתב, בד"א בכותל משופע אבל בכותל שאינו משופע, אפילו למטה מג' גוללו אצלו דברי ר' יהודה, שר' יהודה אומר אפילו אינו מסולק מן הארץ אלא מלא החוט גוללו אצלו, מ"ט בעינן הנחה ע"ג משהו. ור' יוחנן אמר להא שמעתא אמתניתין, שאם זרק למקום מדרון שאין דרכו לנוח שם, אם נח במקום מחשבתו ואח"כ נתגלגל חייב ואם לא נח פטור. אבל רבא כי קאמר בזורק למקום שוה שסוף החפץ לנוח שם, סד"א אי לא איתרמי ליה לנוח אלא נזדמן לו שיתגלגל משם כאילו נח דמי קמ"ל. **רקק מים ורה"ר מהלכת בו** דקתני לה תרי זימני תלתא טעמי דאיתמרו בה איתנהו, חדא בין בימות החמה בין בימות הגשמים, וחדא אע"ג דנפיש (כוותיה) [פותיה] לא תימא דאקופי מקפי ליה, וחדא אע"ג דלא הוי ההוא רקק ד' טפחים, לא תיבעי כיון דמעט הוא לא מסגי ליה אינשי בגווה מפסע הוא דפסעי ליה, קמ"ל אע"פ שהוא פחות מד', הזורק לתוכו חייב ודמי לגודא דגמלא. **הזורק** מן הים לספינה ומן הספינה לים פטור אבל אסור, שהים עצמו כרמלית הוא וספינה פעמים שהיא כרמלית ופעמים שהיא [רה"י ופעמים שהיא] מקום פטור. וגרסינן בעירובין פרק כל גגות איתמר ספינה רב אמר מותר לטלטל בכולה מ"ט כיון דאית לה מחיצות רה"י היא. שמואל אמר אין מטלטלין אלא בד' אמות, מחיצות הללו להבריח מים הן עשויות, והלכתא כוותיה דרב. השתא היכא דאיתא רה"י אין מטלטלין מתוכה לים ולא מים

מסורת הש"ס

א) לעיל ח., ב) [גיטין ח.], ג) [לקמן קמא.], ד) [דף ח.], ה) [לקמן קא.], ו) במ"ש: כי מיפרשן מהדדי מפסיקן כרמלית, ז) [שם].

◆

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה והא מורשא וכו' ואפי' המים הן פחותין: (ב) תוס' ד"ה עושה וכו' עושה מקום ארבעה היינו:

◆

גליון הש"ס

תוס' ד"ה גמירי ומיהו צ"ל. עיין מג"א סימן שנה סק"ז ביאור להמשך דברי תוספות אלו:

◆

הגהות הגר"א

[א] גמ' והוא שנח ע"ג משהו. נ"ב נ"ל והוא שנח משהו:

◆

לעזי רש"י

גרביל"א. חול, חצץ.

◆

רבינו חננאל (המשך)

לתוכה, ואם הכניס או אם הוציא פטורין, וכן היכא דהוא כרמלית, דקי"ל אין מטלטלין מכרמלית לכרמלית וזימנין דמהני עירובא. אבל היכא דהוי מקום פטור מטלטלין מינה לרה"י ומינה לכרמלית ולא חיישינן. ובלבד שלא יחליף. ומשום הכי אמרינן אין כרמלית פחות מד', אמר רב ששת ותופסת עד עשרה, ופירשנו דעד עשרה הוא כרמלית למעלה מי' לא, ואפילו בה רבנן מקולי רה"ר ומקולי רה"י, מקולי רה"י דאי איכא ד' על ד' הוא כרמלית ואי לא לא הוא כרמלית, ומקולי רה"ר דעד עשרה הוא דהויא כרמלית למעלה מעשרה מקום פטור הוא. **והיכא** דצריך לעיולי מיא מן הים לספינה, רב הונא אמר מוציא זיז כל שהוא וממלא ומעייל ליה לספינה, קסבר כרמלית מארעיתא דימא או דנהרא הוא ומשחינן מהתם, ותופסת עד עשרה טפחים, ומן בר מטי לי' טפחים שליכא כרמלית והוה ליה מקום פטור. ובדין הוא דזיז נמי לא ליבעי והא דאצריכו ליה זיז כי היכי דלהוי היכירא. רב חסדא ורבה בר רב הונא אמרי עושה מקום ד' וממלא, קסברי כרמלית משפת מיא משחינן ומיא ארעא סמיכתא היא, וצריך לעשות מקום ד' לחוץ לספינה, כדי שיהא מקום פטור שממלה המים מן הים או מן הנהר שהן כרמלית לאותו מקום שהוא מקום פטור, ומשם מעייל להון לספינה. פי' מקום זה כגון תיבה פתוחה או של פחותה. וגרסינן פירושי [בירושלמי]. **ואם** הוציא מן הים לספינה הרי הוציא מכרמלית לרה"י. ואקשינן לרב הונא דאמר מוציא זיז כל שהוא וממלא מן הים לספינה, וזמנין דליכא י' מארעית נהרא לשפת מיא וקא מטלטל מכרמלית לרה"י, ומשני גמירי אין ספינה מהלכת במים שיש בהן פחות מעשרה. ומקשינן ודלמא מורשא איכא. פי' מורשא כמו חפירה שיש בקרקעית הים, ליחוש דלמא האי ספינה קיימא בההוא מורשא וסביביו, מקום שממלא משם אין בו מקרקעית הים עד שפת המים י' טפחים, וכיון דליתיה י' טפחים אותן המים הן כרמלית וקמטלטל מכרמלית לרה"י. ופריק רב ספרא גשושי אזלי קמה, כלומר כיון שמגעת הספינה במקום שהמים מעטין מתיראין שמא תשב הספינה בקרקעית הים או שמא תהיה שם סלע ותעבור עליו ותשבר. ולפיכך מהלכין בני אדם לפנים מגששין ורואין המים אם הם מי ברכים או פחות או יותר וכיוצא בהם, ואם יראו מקום נמוך פחות מי' ומקום גבוה י' טפחים, אין מעבירין אותה אלא מחזירין אותה לדרך אחרת. **תוב** מקשו להני דאמרי עושה מקום ד' כמו שאמרנו, כמו תיבה פתוחה או סל פחותה וכיוצא בהן וממלא, ואע"ג דליכא משפת מיא י' טפחים, שופכין דספינה להיכי שדי להו. כלומר שופכין שצריך לשופכן כגון מי רגלים וכיוצא בהן היכא שפיך להו, וכי תימא באותו מקום שעשהו ד' (הוא) [האיך] ממלא (אלא הכים) [אלין], והוא שופך שופכין לשם, הא קא מיקאסו ליה מיא. ומשני שדי להון בדפנה של ספינה שהיא מכלל רה"י ואע"ג דשתתין ואזלי מדפני ונתחי לים, כל כי האי גוונא כחו בכרמלית לא גזרו רבנן. וגרסינן בפרק ר' אליעזר תולין, אמר רב יהודה האי מאן דסחי במיא דנהרא בשבתא, ניננגוב נפשיה יניסק, דאי לא קמסיק מיא מכרמלית לרה"י והוא הספינה. סוף סוף כי נחית למיסחי קא דחי להו למיא ונמצא מטלטל בכרמלית. ושנינן כוחו בכרמלית לא גזרו רבנן. ומנא תימרא דכחו בכרמלית לא גזרו רבנן, דתניא ספינה שבים